

Contents available at : <http://jls.tu.edu.iq>

Journal of Language Studies

ISSN 2616- 6224

The Turkmanish Words in Talafar accent The poet Ridha Jolak as a sample for this

Asst. Instructor Sarhan Adnan Khalaf*

Salah Aldin Directorate of Education, Tuz department

Hyoucif@tu.edu.iq

Keywords: - Tal Afer Reza Joulaq Mirror The appeal Beauty Queen	Abstract: The establishing of Turkman poetry goes back the beginning of Turkman society and The writing in Turkman language which Turkmen use it in their daily lives . That's why such a kind of poetry got separated out among all levels of Turkmen society Turkman society . The written poem which the public (local) poet uses consists of simple words and the stanza was used for the structure of the rhythm of poems which the Turkman use in their nationalism performances so within this performance of poetry the especial music can be formed for this reason and aspect . This paper deals with the scientific luxury about this subject which includes (<i>The Turkmanish words in Talafar accent The poet Ridha Jolak as a sample for this</i>) includes the following: 1- The poet's life and short from his back ground city Telafer in addition the Period that the poet lived in and his personality and his style and effective on other poets in writing of poems . 2- includes converting his on published poetries in to modern Turkish one 3- This unit includes picking the words which are used in Telafer and comparing them with Modern Turkish language by making an index according to the words in Alphabetical order which she's the number of page and lines for each words and its meaning in modern turkish language and conclusion .
Article Info	
Article history: -Received 12/7/2018 -Accepted 19/7/2018 Available online 1/9/2018	

* Corresponding Author :Asst Sarhan Adnan Khalaf * E-Mail: Hyoucif@tu.edu.iq

Tel :009647704305996 , Affiliation : Salah Aldin Directorate of Education, Tuz department-Iraq

**TELAFER AĞZINDA TÜRKMENCE KELİMELER
VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KARŞILIĞI**
Örneğin: Rıza ÇolakOğlu'nun Şiirleri

*raştırmacı Adı : Sarhan Adnan Halaf
Bilimsel unvan : Arş. Gör*

Salahuddin Eğitim Müdürlüğü _ Tuz Bölümü

Araştırma özeti

Eski dönemlerden beri İrak Türkmen edebiyatında bir çok şair yetişmiştir. Bu şairlerin herbiri yaşadığı çağa uygun olarak şiirler söylemişlerdir. Bu şiirler Kerkük, Erbil, Telafer, Kifri, Tuzhurmatu ya da diğer Türkmen bölgelerinde yetişen şairlerdir. Bu şairlerin arasında yeni çağın sade dille ve halk diline yakın bir üslupla şiirlerini yazan Telaferli şair Rıza Çolakoğlu' nu seçtim.

Çalışmam şairin hayatı kısa bir şekilde Telafer şehrinin Tarihi,şairin yayınlanmayan şiirlerini kapsamaktadır.Çolakoğlu Arap harflerini kullanarak şiirlerini yerli ağızla ve halk dilinin telaffuzuna göre yazmıştır.

Bu şiirleri, Telafer'de kullanılan Türkmen Türkçesinin dil özelliklerini muhafaza ederek Türkiye Türkçesinin alfabesini kullanarak aktardım.

Bu çalışmadan başka şairin şiirlerinde geçtiği Telafer Türkmen Türkçesinde kullanılan kelimeleri çıkarıp Türkiye Türkçesinin alfabesine göre bir sözlük yapıp Türkiye Türkçesinde bulunan karşılığı gösterdim.

Anahtar Kelimeleri : Telafer , Rıza Çolak , ayna , sesleniş , güzeller şahı

Şairin Hayatı

Rıza Muhsin Çolakoğlu1952'de Telafer'de dünyaya göz açtı İlk okulu Telaferde başladı, ancak üçüncü sınıftayken 1960 yılında yoksulluk yüzünden Karakoyunlu köyüne göçmek zorunda kaldık ve ilk okulu orada bitirdi hemde hayatımın en acı ve en Tatlı hatirelerini oraya borçluyuduy . (aşık ahı) başlıklı ilk şiirimi İlk okul öğrencisiyken Karakoyunlu köyünde yazdı .Orta okul ve liseyi Telafer'de bitirdikten sonra Musul edebiyat Fakültesi tarih bölümünü bitirdi . Askerlik görevimi bitirdikten sonra 1978 'de öğretmen tâyin oldu . Evli dördü erkek , üçü kız yedi çocuk

babasıdır. Şiirden başka edebiyatın diğer dallarında da yaratıcılık gösteren Rıza Çolakoğlu şiiri kendi kendisine öğrenmişse de türkmen şairi Felek Oğlun'dan yararlandığını borç duymaktadır . Türk dünyasında ne derecede bir şair olduğunu hâkîkî eleştiricilere bırakıyor (1) .1983 'de siyasi nedenlerden dolayı tutuklandı ve yedi yıl hapis hanesinde kaldı. Mahkûmüyetimi bitirdikten sonra görevden atıldı. Mağazaçılık yaptı. Şiir yazmayı kimseden öğrenmedi. kendi kendini yetiştirdi, altmış yılların birininci yarısındaydı yaşadığı Çevre (KaraKoyunlu) köyün'de şair falan yokuydu rahmetli babası biçer biçerken Telafer'in meşhur manilerinden olan (haddadı)yı olarak kaynak hareketlerine uygun bir şekilde terennüm ederdi hemde dinlerken mevlevî hakikatlarını Çağırırdı . İlk şiirlerini Kara Koyunlu köyün'de yazdı. O vakitlerde sadece güzelleme ve dini şiirler yazardı (2). 2003 'de bir süre türkmen edebiyatçılar birliği Telafer'de ilk kolunu açtı ve aynı yıl Irak Türkmenleri vefa hareketi Telafer'de Arapça hemde Türkçe bölümlerini idare ettiğim (subaşı) başlıklı bülteni çıkardı . 2007'de şimdi (Telafer Kalesi Kültür Rabitesi) olan (Kültür Topluluğu) enferyasyon sorulusu seçildi . 2009 'de bir takım arkadaşlarla birlikte (Irak Türkmen Cephesi – Telafer Güney Bölge Kolunu) açtı. Daiş durumundan dolayı Ncef ilinde yerleşti. Şiir düzmeyi kendi kendine alıştı ve Felekoğluyla tanışmadan önce şairdi. Edebi gelişmelerde Felekoğlunun rolü bir boyun borcudur . Türkmen Edebiyatında birici (on heceli huryat) yazan Rıza Çolak oğluydu. Hemde Türkmen Edebiyatında ilk şiirle piyes yazalardan ve özellikle (Telafer Folklorü) inceleme kitabını henüz basılmamıştır (3) .

Şarin Üslubu

Şiir yazmayı kimseden öğrenmemiştir. kendi kendine yazmaya başlamıştır. altmışlar'da birininci yarısında yaşadığı Çevre (karakoyunlu) rahmetli babam biçer biçerken Telaferin meşhur manilerinden olan (haddadı)yı olarak kaynak hareketlerine uygun bir şekilde terennüm ederdi. Dinlenirken mevlevî hakikatlarını çağırırdı. Ayrıca mevlevî olan rahmetli annesine babasından (yemini)nin şiirlerini ezberlemişti öbür yandan Karaca Oğlan'ın bayılırdı ve sonradan şair olan ağabey (Bakır Çolak Oğlu) balkabağından bir saz yapmış ve arkadaşı (behzat Karakoyunlula)güzel eğlenceler

canlandırırıldardı hemde ve delikanlılara aşık kerem kitabını okurdu. İşte bende oğünlerde ilk defa olarak aşık keremi tanıdım ve edebiyat alemine keremin kapısından girdi . İlk şiirlerini (âşık ahı) başlıklı karakoyunlu köyünde yazdı. O vakitlerde sadece güzelleşme ve dini şiirler yazardı hemde şiirlerinde adını (cevayı) bağlardı. Sonradan (Felek Oğluyla) tanıştı, ve çok yararlandın hemde milli şiirler yazmayı ondan öğrendi genç yaştaayken dünya edebiyatına ve özellikle Türk edebiyatına kol kanat açtı . Irak türkmen şairlerinde beğendiği bir şair yoktur Türk şailerine gelince mefküreci Şairlerden (Nazım Hikmet) Türkçü şairlerden (Zıya Gökelp, Hüseyin Nihal atsız) öbür şairlerden (Seyranı, Necip Fazıl, Faruk Nafiz Abdürrahim Karakoç ve Cemal Safiyi) beğenirim . Şiirin bütün dallarına baş vurduğu bellidir (4) .

Şiirlerini anlamıyoruz diyorlar bana ... bu yüzden şiirlerini çoğunlukla Telafer'liler anlaşılır bir dilde belkide Telafer ağzında şivesinde zorunda kalıyoru öz Türçede yetenek sahibi olsamda bile şiirlerinde en fazla Telafer şivesinde ki sözcükler yer almaktadır genellikle saf, sade ve temiz bir şivede şiir yazmaktaydı. İlk şiirlerinde Arapça ve Farsça sözcükler yer almıştı. Ancak kırk yıldan beri sadeleşme yolunu tutmuştu . Şiir konularında olduğu gibi şiir dilinde de Kalabalık bir kitlenin zevkini ve beğenisini amaçlamaktaydı.Uyak ve ölçü icabi ara sıra şiirlerinde bazı anlaşılmayan sözcükler geçmektedir . Telafer ağzındaki sözcükler yoğun bir şekilde halk Şiiri olan (giçi kuyruğu) ve (hülyam dilberi) ve (huryat ve manileri) adındaki şiir kitaplarında yer aldığı görünmektedir (5) .

1

DİYORUM Kİ

1. Dilimnen anlamıyan yohtı birada
başım alıp bırdan göçmek isterim
2. Bakıra denk oldu altın burada
yükümü sarrafa saçmak isterim
3. Arslan yuvasında çakkal yatıyor
has bahçede keçel karğa ötüyor
4. Gelen yolcu ağnak yolu tutuyor

- geçilmedik yoldan geçmek isterim
5. Kulun kahri varsa hanın hahri var
arzuların beşi yohsa biri var
6. Her bağda bir bağvan eli yeri var
yemişi ağaçta seçmek isterim
7. Yazık kara günler ömür sayılır
ne dünyadan nede yardan doyulur
8. Sırrımı duvara deme yayılır
sırrımı sırdara açmak isterim
9. Annem eli dedem yurdu bırdadır
gurbet elde geçen günler karadır
11. Kara gün adamı her şey öğredir
dumanlı günlerde uçmak isterim
12. ((Rıza diyer)) bıdır sözün özeli
genç , ihtiyar , gönül sever güzeli
13. Bu kanun sürekli ,eski , ezeli
ektim emek ettim biçmek isterim (6)

2

((GÖZELLEME))

1. Sana gevil verdiğim fena semboldır bana
pişmanlık el vermiyi âşkın müşkildir bana
2. Sennen güler üz güürüp tılsımlandım aşkınla
kör olası bu gevlim dedi güzeldir bana
3. Kör körüne vuruldum püsküllü bela bıdır
sana gevil verdiğim bir sapık yoldur bana
4. Esefa aşık bend oldum bir vefasız dilbere
sitemi boldur bana lütfü rezildir bana
5. Yazık kılık süsüne sihirlendi gözlerim
göz degül yol gösteren rehper âkıldır bana
6. Eyvah fent ve nazına aldandı deli gevil
terse dinine girdim kıbla erbildir bana
7. Yoksa bir gül çehrelî dilber dolmuş kalbime
ancak beni bent eden âşkın engeldir bana
8. Suç edip yaka silkme beni suçlu gösterip
benden sakladığın şey gizli degildü bana
9 . Açmış âşk defterini saçma laflar savırır
âcemi biri günde bir din özeldir bana
10. Dünkü kapalı şeyler bugün üze çıkıyor
beni çok şey öğretir hayat mekteptir bana (7)

3

((DEVRİMCİ))

1. Devrimler yüreginnen koştum varım devrimdir
kafam yüregim devrim kan damarım devrimdir
2. Cadde kahve , Fakülte , otobüs durağında
yokuşu aykırırım işim kârim devrimdir
3. Gün gibi biliydah sesizlik kısırlıktı
her devrim bir doğumdur ilk baharım devrimdir
4. Arzularım kos koca âzmim her şeyden güçlü

- dedigim şey olacak her ısrarım devrimdir
5. Bir şeyler yapılmadan kütü durum değişmez
silaha sarılmalı iktidarım devrimdir
6. Her haksızlık her zulme baş kaldırmak devrimdir
hak demek bıhalıdı hep ıkrarım devrimdir
7. Bu âlem , gölge , dinçlik sesizlik baygınıdır
kanla her şey yıkanır güzel yarım devrimdir
8. Mutlu hayat yar koynı geçici nesnelerdir
kan kalıcı anıdır yadigarım devrimdir
9. Tehlikeler gördükçe âzım kuvvetleniy
elbet güneş doğacak intizarım devrimdir
10. Sorduyuz mu ? gizemli sırrın kara günlerin
müjdeler koynumdadı şen didarım devrimdir
11. Ayaklanma , direniş doğar zulüm baskıdan
basınç patlak yaradır iztirarım devrimdir (8)

4

((GENİŞ VATAN))

1. Bu dünya baştan başa memlektimdir benim
diller dilim , milletler öz mielletimdir benim
2. Dünyanın ötesinde bir sefile acırım
her mazlümün çektiği sefaletimdir benim
3. Kendim sevdiğim kadar sana sevgi beslerim
nefret duygusu bilmem hakikatımdır benim
4. Değişik millerlere âyni gözde bakarım
her insan can ciğerim âşiretimdir benim
5. Dilerim hep insanlar kardeş kimi yaşasın
dostluk ülfet bağdaşma ümniyetmdir benim
6. Yüreğimde sevgiden başkaya yer bulunmaz
kine nefrete karşı mühabbetimidir benim
7. Doğru dürüst insanın yeri yohtır dünyada
işte bu yüzden şenlik dünya gurbetimidir benim
8. Haksızlığı yokuşu haykırır dünmez yüzüm
başım belası işbı tabiatimdir benim (9)

5

((DOĞRU YOL))

1. Anamnan olalı bugüne kadar
ne yapmışsam kendim suçlu göririm
2. İnanırım insanda top oynar kader
çevreyi insandan güçlü göririm
3. Neyim vardır mennen ister payını
başımda sınıy hoyum hayını
4. Beni nişan kurmuş germiş yayını
okunu açalı uçlu göririm

5. Kimim var allahı elimden salsam
boş dönmem allahın kapısını çalsam
6. Allahı bir bilsem yolunda kalsam
yine kendim ona borçlu göririm (10)

6

((HAK KONUŞUYOR))

1. özgeye ettigin zarar sanadır
çünkü elbet insan insana düşer
2. itin dönegegi kassaphanedi
su buğlanır döner kazana düşer
3. yer yüzü düz değil egri büğrüdü
birde dağ ora çöl bundan ötrüdür
4. tabiât kuralı ezelden dudur
men sana , sen miye , bı ona düşer
5. eşeği yorğunun catlar civdesi
âklı azın kaba olur gövdesi
6. gençlikte kızgınır gönül sevdası
baharda bülbüller fiğana düşer
7. zalime dokunma kendisi düşer
yüz derenin başın bir (ahlan) keser
8. balçığı samansız duvar tez cöker
yarılır kerpiçler yan yana düşer
9. kanlar birdir canı cana katsalar
ara yerde âklı hakim etseler
10. dostlığı türedip kini atsalar
ne kan katil olur ne hane düşer
11. hak sahibi olan ister hakkını
şükür ki :- kul vermez kulun rızkını
12. nişana dürüzler avcı ohını
atılan ok belki nişana düşer
13. hayat buna gündüz ona gecedir
kime çakır tiken kime koncadır
14. yollar tükenişsiz dünya kocadır
dünyayı pay etsek bize ne ? düşer
15. ben sensiz sen bensiz bu onsuz hiçtir
yardımsız ekinin başağı puçtur
16. hayat yolculuktur âlem bir göçtir
yükün ağırlığı kervana düşer
17. cephelerde ölen biz değilmiyiz ?
sürgün olsa olan biz değilmiyiz
18. yurda hizmet kalın biz değilmiyuh
ancak bizim yerler ziyana düşer
19. tuf tuf bu dünyaya kemen deygüzdün
eğriligi ? var mı ? neresi düzdür ?
20. eken öküz biçen yine öküzdür
kühaylen at gelir harmana düşer
21. hürriyet nerede ? insan tutsaktır
her kanunda hak var demek yasaktır

22. korkmayan hak diyen hakka adaktır
eli bilekçeli zindana düşer
23. dün uyandın güneş kapımı çalır
dedi uyan artık bak gündüz olur
24. beceriksiz kimse hayrette kalır
eşeğe edemez palana düşer (11)

7

((BU YIL))

1. Çille çihacahtı ((pele)) düşmedi
Bu yıl kış görmedih yaz yaz ardınnan
2. Kazan dibin deldi et kart pişmedi
Ha kaldıh su döke az az ardınnan
3. Gizler belli olur erkek dediler
Kavğadan beri gel yan geç dediler
4. Yarın yar değildir vaz geç dediler
Dedim vaz geçerim vaz vaz ardınnan
5. Dil töktüm dinsize dine gelmedi
Bir penge sattğım bine gelmedi
6. Yara mektup yazdım yine gelmedi
Helede derler ki : - yaz yaz ardınnan
7. Gören işidenden çok çok fark eder
Dünyayı var eden allah yok eder
8. Düz kadı hak işler hakkı hak eder
Bilse kazlar gelir kaz kaz ardınnan
9. ((Rıza)) satmak bilmez almak uydurmaz
Şiir yazar harman salmak uydurmaz
10. Saz alır saz salır çalmak uydurmaz
Çağırır saz gelsin saz saz ardınnan (12)

8

((KONAK DÜNYA))

1. Niceleri geldi fani dünyaya
misafir hanede durmada gitti
2. Ferhad şirin için düştü sevdaya
dağ deldi murada ermedi gitti
3. Çokları zamana uydu yaşadı
fakira miskine kıydı yaşadı
4. Elin emegini yedi yaşadı

- belin bileğini yormadı gitti
5. Haram mal topladı koydı hurcuna
yaramadı malı helal harcına
6. Dalandı âlemde olan borcuna
hakkın kulun borcun vermedi gitti
7. Oyana bu yana çaptı boşuna
çaldığım soyduğun verdi dışına
8. Ernek eşkâl yemek koydı karşına
aç yatan komşusun sormadı gitti
9. Akıl odır âklı yarar çağına
azgın balık düşer avcı ağına
10. Nice bağvan emek etti bağına
bar ve mığalını dermedi gitti (13)

9

((BİZİM YOL))

1. Gel fani dünya sennen sorayım
bize yolu kuran erenler hanı ?
2. Fuzuli pir Gel sultan abdal hatayı
bize tarıkatta yarıyanlar hanı ?
3. Imam Ali kurdu bize bu yolu
mevlâna buyurdu yaradan ulu
4. Hacı bektaş oldu bu yolın kulu
tarikat sırrına erenler hanı ?
5. Pir öğredir tarikatı müride
talip mürit çoktur öte beride
6. Nesiminin kanı kaldı deride
canın hak uğruna verenler hanı ?
7. Gök kubbede haktan sorı sorılan
her cankte eline sancak verilen
8. Musa ile tur dağında var olan
hakkın nur yüzünü görenler hanı ?
9. ((Rıza)) diyer bizim bu yol ezeli
bu yolda yürüdüm sezdim sezeli
10. Bu dünyanın kalmış ancak gazeli
meyvesin barını derenler hanı ?(14)

10

((güzeller şahı))

1. Dilber sana gönül verdim vereli
Kızlar bana küsmüş dullar yastadır
2. O cennet bağından bir gül dereli
Dallar saçın tükümüş güller yastadır
3. Hak saklasın bizi cadıdan dinden
Catlayan çatlasın vaz geçmem sennen
4. Kalbimiz bir birin taptığı günden

5. Cemalının şavki düşende güne Rakıplar kan ağlar eller yastadır
Güneş doğar hinde yemene cine
6. İşideli düşte gelirsin mene Giden gelen olmaz yollar yastadır
7. Yar sana gözimi koydım koyalı Ben ömrin tavında sen kız âyalı
8. Âşk dili var ettim duydu duyalı Sözlükler can verer diller yastadır
9. İki âşık bir araya gelmişler Baş başa dayayıp sohbet kılmışlar
10. Kız ((kesimi)) kalktı haber almışlar Akçalar paralar pullar yastadır (15)

11

((İŞTE BÖYLE))

1. Bu âlem bir mechul yola gidiyi o yolun ahırını nedi demezler
2. Ağanın lafına var ol deyilir bir herif hak dese dedi demezler
3. Humpalı kabanın dalın avarlar göze horı hemen baştan savailar
4. Karının ferigin kiş- kiş kavarlar muhtarın itine kedi demezler
5. Her adam bir gözde bakar olaya pırtak dil dinç başı sokar belaya
6. Bezekli düzekli girdi halaya evde soğan çurek yedi demezler
7. Kalmadı dünyanın ne tuz ne dadı ölenin bir ömür yaşamaz yadi
8. Nahırçı kızının çılgındı adı hatuna oynaşı yeddi demezler
9. Bu dünya malıdır boynımız kıran yerdekini görmez damda oturan
10. Bahtı kara fakir toyda osıran boynuzlu zengine gidi demezler (16)

12

((AYNA))

1. Adama kıymet veren ağır söz kelâm olur Duyğusu sağlam olan yaptığı sağlam olur
2. Dil kalbin aynasıdır suretini âks eder Gâh ((hanzal)) gibi acı gâh tatlı badam olur
3. Kimi dilin ardından tırmanır dağ başına Kimi dara çekilir ardından îdam olur
4. Âklı kâmil olanın sözü kamil olacak Sözü bütün olanın imanı tamam olur

5. Âkıldan hikmet dağar hikmet derde devadı
Fıtrı kâbiliyyetin meyvesi îlham olur
6. Kimi öler adını kimse yada getirmez
Kiminin hatırası yılda bir matam olur
7. Körler memleketinde tek gözlü ferman eder
Bir okur yazar olan köyde bir imam olur
8. Cahil ümmet kadrini bilmez îrfan ahlını
Yazık abdal zengine saygı , ihtiram olur
9. Arslana ağzın kokar diyenin vay başın
Zevaili kuzu sultan sofrasında şam olur
10. Ağa kabahet etse hatırına degmezler
Bir herif cüce bassa bir büyük icram olur
11. Tas itse , âyar kaçsa , puşt tölez baş çıkarır
Teres , gidi içinde kul , kulçak ((kiram)) olur
12. Adam var tac koyulmak için eğmez başını
Adam var eteklerde sallanır ğulam olur
13. Namerde kıymet versen başı büyür kabarı
Kulağın bursan âklin döşürür adam olur
14. Bir selam kesmek açar iki dost arasını
Bâzen dostluğa sebep bir kuru selam olur
15. Toplum zevkine uygun fikir kabal bulacak
Kanun haline gelir git gide nizam olur
16. Allaha yakın biri sağlığında sevilir
Ölse kabri ziyaret olunan imam olur
17. Kervandan geri kalan yolcu yetmez menzile
Yarı yolda karanlık karışır akşam olur
18. Kimi mala yaltanır kimi caha boylanır
Bunun gönlünde yara kavuşmak meram olur
19. Millete hizmet eden cefalara katlanır
Gündüz yorğun geceler uyvkusu heram olur
20. Kim canına kıymadı bir murada yetmedi
Dev arzular peşinde sabr olur çidam olur
21. Bir zalimin çırağı yanmaz sabaha kadar
Âdalet icra olsa saltanat devam olur(17)

13

((BARIŞA DOSTLUĞA ÇAĞIRI))

Telaferi ikiye bölecek duvara karşı

1. Kervan köye vardı biz yarı yolda
âlem uçak mindi kaldık yaya biz
2. Hele eski âdet ((tenek)) âkılda
ne zaman çıkarız bilmem aya biz
3. Biri şeytan biri deccal fikrinde
biri onı bını söger yerinde
4. Bize oyun büyük yara derinde

5. öz elinde bela açtık başa biz yazık bize düştük vaydan veya biz
6. Suç bizimdir olduk elde maşa biz dinç başımız çaldık ağır taşa biz
7. Odun olduk yadın gür ateşine ona buna aldana biz uya biz
8. Suçsuz günahsızlır ölür boşuna yakalandıh canlı bomba kurşuna
9. Poyraza lodosa göre eseriz düştük kara güne haya hoya biz
10. Bir birin öldirir kelle keseriz medeniyet adı gelse küseriz
11. Sakalımız yad yabancı elinde mühammed ümmeti islam goya biz
12. İnternet âsırında dostluk yılında masal olduk onun bının dilinde
13. Toprağımız karış karış aldılar yaltanırız arta kalan paya biz
14. Sünni , şîî bizi iki böldüler kimliğimiz yavaş yavaş çaldılar
15. Acıyın fakira dula öksüze bölünmek üzere iki taya biz
16. Yadlar tırnak çaldı sahipsiz bize birbirin diderek olduk (kepeze)
17. Aç kurtlara hedef oldu elimiz bir biri canına kıya kıya biz
18. Neden toplamasın bizi dilimiz anlaşmadık çatal oldu yolımız
19. Geçen mazi oldu gitti gününde mensüp değilmiyiz ? âyni boya biz
20. Birleşmek kalpleri koymaz kininde barış var dostlîh var islam dininde
- gelin toplanalım bir saraya biz (18)

14

((SESLENİŞ))

1. Uzay çağında henüz eski âkıldayız biz beyhüde üfürürüz geçmiş od ocağını
2. Kervanlar köye vardı bak yarı yoldayız biz gün battı görmez oldu kimse sul va sağını
3. Yol uzun , menzil irak , deve yorğun , yük ağır bir yandan kılavuz kör bir yandan salar sağır
4. Kervan yürüyeckmi ben çağırım sen bağır ?!

- kesik yola gidedcek tanımaz konağını
5. Her kes bir yana çeker bağdaşma yok arada
aylaşmak nasıl olur ben burda sen orada
6. Bu âkılda kalırsak hançer kalır yarada
param parça bir millet kayp eder umağını
7. Allah âkıllar versin ne sevilen canlarız
bu onu kabul etmez işte bizlar bunlarız
8. Ne zaman başımıza âkıl koyup anlarız
keşke kimse giyseydi değmemiş anlağını
9. Fantasma , kuruntuya tapıyoruz put gibi
yıkıcı fikirlere tutuşuruz ot gibi
10. Öğüt edep bizlere faydalıdır sut gibi
hele her kes sırtında taşıyor kondağını
11. Nerde bir kavğa kopsa onda vardır payımız
elimiz tetiktedir çekilmiyor yayımız
12. Hanı dostluk , ilişki , yegen , kiriv , dayımız
garip fikir ortaktan ayırdı ortağını
13. Kapı kapıya komşu bir birine sağ değil
bizi kasıp kavuran dözülen bir dağ değil
14. Müşkilimiz kör düğün çözülen bir bağ değil
madam ki :- karıştıran eller var yumağını
15. Ne mertliği becerir ne merdin ardındayız
millet vayında değil öz çıkar vayındayız
16. Dar ağacı bekleriz nisanın dördündeyiz
kan gölüne çevirdik dedeler yatağını
17. Bübürlenir övünir kamamız girmez kına
kime ?! meydan ohırız birimiz karşı bine
18. Bilmem hangi yoldayız tapıyoruz her dine
her kesin bir maskeli burmuş sağ kulağını
19. Her dem barut kokuyor topumuz (tüfengimiz)
kim ? kimin düşmanıdır öyle kızgın cenğimiz
20. Ne aran ne turanda yoktur benzer , dengimiz
hor yankımız kollamış yerin dört bıcağını
21. Bize gözün koyan var derin kazar kabrimiz
birliğimize engel başka başka fikrimiz
22. Gemi batmak üzere dideriz bir birimiz
haylarım !!! memleketin uyanık sayağını (19)

15

((Öğüt))

1. Degerlidir degen meyve dalında
lellüş olma başın çalma taşa sen
2. Kukla olma onun bının elinde
sakın olma yad elinde maşa sen
3. Bı yaralı memlekte hizmet et
bı zavallı milletine şafkat et
4. Hürmet etsen kalbi sağa hürmet et

5. Zurna çalan yada gelir düğünde sarf ileme emegini boşa sen
her insanın kara şat var önünde
6. Kara günü yadına sal ak günde hem bugünü hem sebebi yaşa
7. Sen boyun egme yada ölsen acından başın eğen arslan düşer gücünden
8. Öz canına kimse kıymaz ucundan öz başını öz elinde kaşa sen
9. Kül savrulsun o milletin başına eşek düşer bir kervanın karşına
10. Bir cahili ortak etsen işine yakın bilki :- çıkamazsın başa sen
11. Palak olma savurmasın yel seni tepede kon aparmasın sel seni
12. âleme uy kınamasın el seni âklın devşir adamlara ukşu
13. Sen mülk shibi öz mülkünden geçmesin kapısını yad hırsıza açmasın
14. Elindeki kuşu salma uçmasın gözin tikme ağaçtaki kuşa sen
15. Soyka cecim katmasını egirme (hola) süren ökiz gibi böğirme
16. Çömçe alıp toy evine segirme bırın silme karğa gibi leşe sen (20)

16

((MEN SEVDİĞİM KIZ))

1. Üzün güsterende gece gündüzler kimse bakmaz aya güne ey dilber
2. Sennen kıskanırlar gelinler kızlar korkum var göz değer sana ey dilber
3. Kızıl yanağına hal güzel uyar o badam diline bal güzel uyar
4. Kara gözlerine mil güzel uyar

5. Çift memeler yola yıktı men genci
kulağına uyar tana ey dilber
doynca emmedim kaldım zarıncı
6. Dudakların sadaf dişlerin inci
gerdanın dal boyun mina ey dilber
7. Elçi gelir sana yemenden çinden
men doğmuşum seni gördüğüm günnen
8. Nasıl göz keseyim doyulmaz senden
bakarım ben döne döne ey dilber
9. Dalğalı denizler utanır senden
yaldırak yıldızlar utanır sennen
10. Işıklı gündüzler utanır senden
cemalın şevk verer güne ey dilber
11. Uyatmak istedim uyusun dedi
kanatma nazlımın duyusun dedi
12. Annen bana bekle büyüsün dedi
günü ısmarlarım güne ey dilber
13. Hastadır dediler duydum gelirim
koynuma armağan koydum gelirim
14. Belki uzun sürmez dedim gelirim
bu gün olmadıysa dayna ey dilber
15. Kılığın heykelin boyun sevdiğim
utancak tabını soyun sevdiğim
16. Adlı yaplı âkılın huyun sevdiğim
yorulmuş besleyen anne ey dilber
17. Uğruna bu şirin canım vererim
vermeseler yere yanım vererim
18. Arafat gecesi kanım vererim
nazik ellerine kına ey dilber
19. Bir güzele gönül vermem sen dura
seni benden ancak ölüm ayra
20. Beni öldürürsün günde bir kerre
dünüp can verersin yine ey dilber
21. Hayatıma açık pencere sensin
hulyamın çizdiği manzara sensin
22. Gönlümde yaşayan hatıra sensin
âşkıma sen gerçek ayna ey dilber
23. Bu gece murada irdim düşümde
nazlı yar koynuna girdim dişimde
24. ((Rıza)) çolak der ki:- gördim dişimde
tanrı yazdı seni bana ey dilber (21)

A

Telafer Şivesinde ki
Sözcükler

Türkiye Türkçesinde
Karşılığı

Beytin Numrası

Abdal	. derviş , yolcu	(9 / 2)
ağ çalar :- ağ çallar	ak vurar , vurmak	(10 / 10) (10 / 10)
ağnak	ayak altı , gelen geçenin bastığı yer	(1 / 4)
ahlan	aklan dere , çukur	(6 / 7)
aparmasın	götürmesin	(15 / 11)
avarlar avar lar	bir işi yapmaya ciddiye göstermemek çoğul eki	(11 / 3)

B

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
bağdaşma	ümit , ümniyet	(4 / 5)
bakira bakir a	nuhas medeni yönelme eki	(1 / 2)
bent	set , bir beyt şiiri	(2 / 7)
bey	ben	(14 / 4)
buğlanır	bıyık , köpüklenir	(6 / 2)
boynuzlu zengin	zengin adam	(11 / 10)

C

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
--------------------------------	----------------------------------	----------------

cadıdan cedı dan	sihir , büyü ayrılma eki	(10 / 3)
civdesi civde si	küçük tulum isim tamlaması	(6 / 5)

Ç

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
çılğındı çılğın dı	yüngül görülen geçmiş zaman eki	(11 / 8)
çıdam	sabır etmek	(12 / 20)
çille	şubat ayında düşer	(7 / 1)
çürek	ekmek	(11 / 6)

D

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
dalandı dalanmah dı	bir şeyi aramak maksadı yla devinmek, sıvrı sinek veya pirden incinerek kazanmak görülen geçmiş zaman eki	(8 / 6)
dürüst	düzgün	(4 / 7)
dürüzler dürüz ler	düz, nişan, isabet etmek çoğul eki	(6 / 12)

E

Telafer Şivesinde ki	Türkiye Türkçesinde	Beytin Numrası
----------------------	---------------------	----------------

Sözcükler	Karşılığı	
asıq bend	Esir oldum	(2 / 4)

F

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
ferigin	küçük tavuk	(11 / 4)

G

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
gizli	Saklamak	(2 / 8)

Ğ

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
ğulam	Hizmetçi	(12 / 12)

H

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
hanzal	abu cehel sapık karpızı	(12 / 2)
harman salmak	ekinçilik etmek	(7 / 9)
haylarım hay lar ım	teessüf etmek çoğul eki iyelik eki T.1. kişi	(14 / 22)
haykırır	savaş	(4 / 8)
humpalı	kıyafesinde mutekebir olan	(11 / 3)

I

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
yohtur	Yoktur	?

İ

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
itine iti n e	köpek zamir nesi yönelme eki	(11 / 4)

J

Telafer Şivesinde ki	Türkiye Türkçesinde	Beytin Numrası
----------------------	---------------------	----------------

Sözcükler	Karşılığı	
yohtur	Yoktur	_____

K

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
kaba	kalın, hafif olduğu halde hacmi büyük olan şey	(6 / 5)
kabahet	işlenmiş suç, kusur	(12 / 10)
kalın	hizmet eden, hizmet yapan	(6 / 18)
kart	körpeliği, gençliği tazeliği kalmamış	(7 / 2)
kavğadan kavğa	dövüş, vuruşma, savaş, yapılan mücadele	(7 / 3),(14 / 11)
dan	ayrılma eki	
kepeze kepez e	rezil, taplanan birisi yönelme eki	(13 / 15)
kesimi kesim i	başlık , çeyiz yüklemeeki	(10 / 10)
kılık	kiyafetin , üst baş, görünüş	(2 / 5)
kıran	bir topluluğu özellikle hayvanları yok eden, bulaşıcı	(11 / 9)
kız ayalı	genç kız	(10 / 7)
kör	görmez bir şekilde	(2 / 2)
kühaylen	asıl ad	(6 / 20)

L

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
lellüş	aklı hafif	(15 / 1)
laflar laf lar	söz, konuşma, konu çoğul eki	(2 / 9)

M

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
mene e	bana yönleme eki	(10 / 6)
mığalını mığal ı n ı	bar, ürün iyelik eki zamir nesi yükleme eki	(8 / 10)
müride mürid e	pirin talıbı yönelme eki	(9 / 5)

N

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
nahırçı	sığırtmaç, inek çobanı	(11 / 8)
nefret	çok aşırı derecede sevmeme duygusu, iğrenme, tikslenme	(4 / 3)

O

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
yohtur	Yoktur	_____

Ö

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
özgeye özge y e	başka yardımcı yönelme eki	(6 / 1)

P

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
pele	yıldırım	(7 / 1)
penge	fiis , kuruş	(7 / 5)
pırtak pırtah	geride kalan, dili natan	(11 / 5)
pir	yaşlı, şeyh tarikat	(9 / 5)
puç	boş , pük	(6 / 15)

R

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
rehper	Kılavız	(2 / 5)

S

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
saçma	av tüfeği	(2 / 9)
saçmak saçma	av tüfeği	(1 / 2)
sancak sancağ	kurdile, saç çengli	(9 / 7)
sapik	eğri yol	(2 / 3)
semboldır	remiz , şair	(2 / 1)
sırrını	esrarı neşir etmek	(1 / 8)
süsüne	ziyneti	(2 / 5)

Ş

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
yohtur	Yoktur	_____

T

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
tas	tahıl ölçmek için kullanılan bir tür tahta kab, ölçe	(12 / 11)
taya tay	a) bir yaşını doldurmamış b) eşit, pay, taraf, semt yaka c) parça, dilim	(13 / 14)
a	yönelme eki	
terse ters e	yavur (mcsih dini) yönelme eki	(2 / 6)
tölez	serseri	(12 / 11)

U

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
ulu	çok büyük : "göklerde ve yerde ne varsa hepsi onundur" , o Allah yücedir	(9 / 3)
uzay	bütün gök cisim lerini içine alan ve sonu belli olmayan boşluk	(14 / 1)

Ü

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
yohtur	Yoktur	_____

V

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
vaz vaz		(7 / 4)

Y

Telafer Şivesinde Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
yadi garım yadigar	bir kimseyi, şeyi veya olayı hatırlatan nesne veya kisi	(3 / 8)
im	iyelik eki 1. kişi	
yegen	a) amca, teyza, day, hala durumun daki birne göre, kardeşinin çouğu b) amca, teyze, dayı, hala çocuklarının birbirine göre durumları	(14 / 12)

Z

Telafer Şivesinde ki Sözcükler	Türkiye Türkçesinde Karşılığı	Beytin Numrası
zarıncı	annesinin sütü kurduğundan süt doymayan çocuğa denir	(16 / 15)
zindana zindan	çok karanlık, ışısız, havasız ve pis hapisane hücresi, hapisane	(6 / 22)
a	yönelme eki	

Sonuç

Irak Türkmenlerin Telafer bölgesinde ünlü şairlerden biri olan Rıza ÇOLAKOĞU 'dur . Telafer bölgesinde değil Irak Türkmenler arasında tanılan bir şairdir.Şiirlerini sade bir dille ve halk diline yakın bir üslup dil kullanmıştır. Türkmeneli coğrafyasında yaşayan Irak Türkmenlerinin dili ve mektebi olan şiirlerdir, bölgenin dünyada markası olmasını sağlamış edebi örnekleridir. Bende bu tezimde Şairin hayatını , Kullandığı üslup ve etkilendiği Türk şairlerde genel bir şekilde belirttim .

Şair Rıza ÇOLAKOĞLU 'nun el yazmaları ve yayınlanmayan şiirlerini yeni Türk harfleriyle bugünkü Türkiye Türkçesine çevirdim. Şairin yazdığı bu şiirleri uzun yıllar boyunca, Telafer Türkmenlerinin çektikleri geçim sıkıntısı, kara günler, tehlikeler ve mücadele tarihinden söz açıyor. Yine bu şiirlerde öz serüvesine dair çocukluk anılar, dostluğa dair görüşler, geçirdiği acı hayat, kara günler çizdiği hatlar gibi görünür.

Ayrıca bu tezimde şairin bu yayınlanmayan şiirlerinde bulunan Telafer şivesinde bulunan sözcükler çıkararak ve Türkiye Türkçesinde karşılığını bir dizinde gösterdim .

Şair Arap harfleriyle yazdığı Türkmence şiirlerini bugünkü Türkiye Türkçesine çevirdikten sonra bir çok yönler gözüm önünde canlanmıştır. En önemli yönler şairin şiirlerinde Telafer bölgesinde konuşulan ağız ve lehçe kullanmıştır. Bu şiirleri sevgi, içtenlik, doğru dürüstlük hikemiyat, yurda, millete, dile bağlılık temaları ağır bastıktan başka, hayata iyimserce gözüyle bakarak insancıl görüşlere eğilim gösterdiği şiirlere evrensel bir değer verebilir.

Kaynaklar

- 1-Kasım SARIKAHYA , *Irak Türkmen Ebiyatçılar* , s. 88 .
- 2-Şemsettin KÜZEÇİ , *Kerkük Şairleri* , s. 133 .
- 3-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Görüşme* , 2015 .
- 4-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Görüşme* , 2015 .
- 5-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Telafer Folkloru* , Kardeşlik Dergisi , s. 26 .
- 6-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Diyorumki Şiiri* , 1973 .
- 7-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Cözelleme Şiiri* , 1973 .
- 8-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Devrimci Şiiri* , 1976 .
- 9-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Ceniş Vatan Şiiri* , 3. Mart , 1979 .
- 10-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Doğru Yol Şiiri* , 3. Ekim , 1979 .
- 11-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Hak Konuşuyor Şiiri* , Şubat , 1981 .
- 12-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Bu Yıl Şiiri* , Şubat , 1982 .
- 13-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Konak Dünya Şiiri* , Aralık , 1989 .
- 14-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Bizim Yol Şiiri* , Mart , 1991 .
- 15-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Gözeller Şahı Şiiri* , Aralık , 1997 .
- 16-Rıza ÇOLAKOĞLU , *İşte Böyle Şiiri* , 1. Mart , 2007 .
- 17-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Ayna Şiiri* , Ocak , 2008 .
- 18-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Barışa Dostluğa Çağırır Şiiri* , 12. Temmuz , 2010 .
- 19-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Sesleniş Şiiri* , 25. Ağostus , 2010 .
- 20-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Oğüt Şiiri* .
- 21-Rıza ÇOLAKOĞLU , *Ben Sevdğim Kız Şiiri* .

Kaynakça

1-Kitaplar

- 1-Kasım SARIKAHYA , **Irak Türkmen Edebiyatçılar** , Kültür Yayınları Dizini , Türkmen Kültür Müdürlüğü , Genel Kültür İşleri Basımevi , Irak-Bağdad , 1998 .
- 2- Şemsettin KÜZEÇİ , **Kerkük Şairleri** , 1. Baskı , 1. C , Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği , Ankara , 2006 .

2- Dergi ve Gazeteler

- 1-Rıza ÇOLAKOĞLU , **Telafer Folkloru** , Kardeşlik Dergisi , Türkmen Kardeşlik Ocağı , Kerkük Vakfı , Sayı : 51 , Yıl : 13 , Kerkük , 2011 .

3- Görüşmeler

- 1-Rıza ÇOLAKOĞLU , **Görüşme** , Saat 11:00 Sabah , Perşembe Günü , 10 – Ekim, Necefte , Evinde , 2015 .

4- Yayınlanmayan Şiirler

- 1-Rıza ÇOLAKOĞLU , Diyorumki , 1973 .
- 2- ----- , Güzelleme , 1973 .
- 3- ----- , Devrimci , 1976 .
- 4- ----- , Geniş vatan , 3. Mart , 1979 .
- 5- ----- , Doğru Yol , 3. Ekim , 1979 .
- 6- ----- , Hak Konuşuyor , Şubat , 1981 .
- 7- ----- , Bu Yıl , Şubat , 1982 .
- 8- ----- , Konak Dünya , Aralık , 1989 .
- 9- ----- , Bizim Yol , Mart , 1991 .
- 10- ----- , Güzeller Şahı , Aralık , 1997 .
- 11- ----- , İşte Böyle , 1. Mart , 2007 .
- 12- ----- , Ayna , Ocak , 2008 .
- 13- ----- , Barışa Dostluğa Çağır , 12 . Temmuz , 2010 .
- 14- ----- , Sesleniş , 25 . Ağustos , 2010 .
- 15- ----- , Öğüt , Tarihsiz .
- 16- ----- , Ben Sevdiğim Kız , Tarihsiz .